

УДК 373.3.091
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-3-46>

Марія-Тереза ШОЛОВІЙ,
orcid.org/0000-0002-2650-3090

асистент кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) *mariya-tereza.sholoviy@lnu.edu.ua*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ТА УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено актуальній тенденції сучасної освіти – переходу на компетентнісну основу, оскільки сучасна людина повинна володіти ширшими, ніж пізнавальні, можливостями та якостями. Подано детальний теоретичний аналіз понять «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція» у наукових дослідженнях. Запропоновано основні визначення понять, їх детальну характеристику та зміст, ключові характеристики. Показано, що у наукових розвідках є різні їх трактування, частково різного пояснення смислового та змістового. Аналіз наявних понять свідчить про те, що вони використовувалися або як синоніми, або ж були намагання чітко відокремити один від одного. Метою дослідження було здійснити теоретичний аналіз розуміння поняття «компетентність», «компетенція», що, своєю чергою, дасть можливість: визначити сутність поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність учня початкової школи», яка визначена Державним стандартом початкової освіти як ключова; визначити її структуру; розробити технологію формування у початковій школі. Підсумовано, що поняття «компетенція» повинно використовуватися для позначення результату освіти, який виражається у підготовленості випускника, рівні володіння випускником методами, засобами діяльності для виконання поставленого завдання, певному рівні вмінь та навичок, який дає змогу досягти поставлену мету, а «компетентність» використовується скоріше для того, щоб визначити міру опанування певних якостей, властивостей. Набуття компетенцій у школярів відбувається поетапно, поступово у процесі діяльності, тому рівень компетентності особистості на різних етапах навчання є різним.

Інформаційно-комунікативна компетентність школяра передбачає впевнене та критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій та відповідних засобів для навчання, відпочинку та спілкування. Формування інформаційно-комунікативної компетентності (ІКТ) учнів, зміст якої є інтегративним, відбувається у результаті застосування під час вивчення усіх предметів навчального плану на основі діяльнісного підходу. Навчальними програмами передбачено внесок кожного навчального предмета у формування зазначеної компетентності.

Ключові слова: компетентність, компетенція, інформаційно-комунікативна компетентність, педагог, початкова освіта, учень.

Mariya-Tereza SHOLOVYI,
Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) *mariya-tereza.sholoviy@lnu.edu.ua*

INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE OF TEACHERS AND PRIMARY SCHOOL STUDENTS: THEORETICAL ASPECT

The article is devoted to the current trend of modern education – the transition to a competency-based basis, as modern man must have wider than cognitive, opportunities and qualities. A detailed theoretical analysis of the concept of competence approach, competence, competence in scientific research is given. The main definitions of concepts, their detailed characteristics and content, key characteristics are offered. It is shown that in scientific investigations there are different interpretations of them, there are partially different explanations of semantic and semantic. Analysis of existing concepts suggests that they were used either as synonyms, or there were attempts to clearly separate from each other. The purpose of the study was to carry out a theoretical analysis of the understanding of the concept of «competence», «competence», which in turn will: determine the essence of the concept of «information and communication competence of primary school students», which is defined by the State Standard of Primary Education; determine its structure; to develop the technology of formation in primary school. It is concluded that the concept of «competence» should be used to denote the result of education, which is expressed in the readiness of the graduate, the graduate's mastery of methods, means of activity, to perform the task, a certain level of skills to achieve the goal, and «competence» is used. rather in order to indicate. Acquisition of competencies in students occurs gradually, gradually in the process of activity, so the level of competence of the individual at different stages of learning is different. Information and communication competence of the student involves the confident and critical use of information and communication technologies and appropriate

tools for learning, recreation and communication. The formation of information and communication competence (ICT) of students, the content of which is integrative, occurs as a result of the application during the study of all subjects of the curriculum on the basis of the activity approach. Curricula provide for the contribution of each subject in the formation of this competence.

Key words: *competence, competence, information and communicative competence, teacher, primary education, student.*

Постановка проблеми. Українська освіта активно інтегрується у світовий освітній простір, відповідно, змінюються основні підходи до організації освітнього процесу. Особистісно-орієнтований підхід, який упроваджується в освітній процес на всіх його ланках (від дошкільної до вищої), ставить вимогу до переходу на компетентнісну основу.

Аналіз досліджень. Упродовж останніх років спостерігається активність наукових досліджень із цієї проблеми, отже, з'явилося багато досліджень, присвячених вивченню питання компетентнісного підходу, розуміння сутності понять «компетентність», «компетенція». Як зазначають дослідники (Jean, 2014), компетентнісний підхід уперше був застосований у ХХ ст. у США, коли прийнялися стандарти та вимоги до робіт, які виконувалися на підприємствах, в армії. Згодом такий підхід був запроваджений в освіті, науці. В історичній хронології можна назвати таких науковців, які відіграли значну роль у поширенні компетентнісного підходу: Р. Уайт (1959), Д. Мак Клееланд (1973), Н. Хомський (1972), Дж. Равен (2002), Л. Спенсер і С. Спенсер (2005), Так, Р. Уайт використав цей термін у біологічному контексті, Д. Мак Клееланд долучився до розвитку цього поняття у менеджменті та управлінні персоналом, Н. Хомський використав термін «компетентність» у теорії мови та трансформаційній граматиці, Л. Спенсер та С. Спенсер продовжили розвиток компетентнісного підходу в управлінні персоналом. Особливої уваги заслуговує англійський психолог Дж. Равен, який уперше повно охарактеризував поняття «компетентність», розкрив та описав його складники.

Запровадження компетентнісного підходу в освіті розвинених країн Європи та США науковці пов'язують із тим, що у 80-ті роки ХХ ст. експерти з питань освіти цих країн почали говорити про те, що спрямованість системи освіти на переважне засвоєння системи знань, яка була традиційною і виправданою ще на початку століття, уже не відповідає сучасному соціальному замовленню. Суспільство почало вимагати виховання самостійних, ініціативних, відповідальних членів, які здатні ефективно взаємодіяти у розв'язанні соціальних, виробничих та економічних завдань. Молода

людина повинна володіти ширшим, аніж пізнавальні, можливостями та якостями. Виявилось, що можна бути обізнаним, але абсолютно некомпетентним. Іншими словами, результати освіти не задовольняли вимоги суспільства.

Мета статті – проаналізувати теоретичні підходи до визначення сутності терміна «компетентність» та окреслити зміст понять «інформаційно-комунікативна компетентність педагога», «інформаційно-комунікативна компетентність учня».

Виклад основного матеріалу. С. Анфісова вважає, що компетентнісний підхід в освіті орієнтує заклад освіти на формування у випускника ключових компетентностей, які дадуть змогу дитині успішно адаптуватися в умовах сучасної економіки, зміни технологій, динамічного розвитку соціальних відносин (Анфісова, 2004). Іншими словами, компетентнісний підхід в освіті полягає у тому, щоб увесь освітній процес має бути спрямований не на збільшення інформованості вихованця, а на формування його вміння розв'язувати проблеми, які виникають у різних ситуаціях за аналогією. О. Лебедев розглядає його як сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу та оцінки освітніх результатів (Лебедев, 2004). Е. Зеєр вважає, що особливість компетентнісного підходу в тому, що інструментальними засобами досягнення цих цілей (векторів освіти) виступають принципово нові мета-освітні конструкти (компетентності, компетенції) (Зеєр, 2005).

Таким чином, компетентнісний підхід, як зауважує О. Ковальова, є новим поглядом на освіту під кутом зору включення освіти в глобальну систему суспільного устрою (Ковальова, 2018: 27). На думку дослідниці, особливість компетентнісного підходу в тому, що він створює стандарти освіти, ґрунтуючись на її кінцевих цілях і результатах. У більшості загальноосвітніх шкіл сьогодні переважає знанневий підхід до організації освітнього процесу, тоді як компетентнісний підхід не є системним. Його впровадження є проблемою, яку варто вирішувати як на методичному рівні, так і діяльнісному. Перед сучасною психолого-педагогічною наукою стоїть завдання не лише визначити

сутність, зміст основних понять, що характеризують компетентнісний підхід, а й розробити чіткий інструментарій для вимірювання, формування та розвитку певних компетенцій, а також технологій, які б сприяли його впровадженню у систему початкової освіти.

Компетентність (від лат. *competens* – відповідність, здатність) – психолого-соціальна якість, котра означає силу й упевненість, джерелом яких є відчуття власної успішності та корисності. Компетентність сприяє усвідомленню особистісної здатності ефективно взаємодіяти з оточенням (Родигіна, 2017).

Слід зазначити, що окремі науковці трактують поняття компетенції і компетентності як синоніми (англ. *competence* і *competency*), уважаючи, що компетенції – особистісні риси, а компетентності – повноваження особи (Луговий, 2007).

Різноманітність підходів до їх розуміння науковцями, вважаємо, повинні роз'яснити нормативно-правові документи. Так, у Законі України «Про освіту» (2017) поняття «компетентність» пояснено так: компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначають здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

У чинному Державному стандарті початкової освіти (2018) воно використовується у такому значенні: «компетентність – це набута в процесі навчання інтегрована здатність учня, у складі якої – знання, уміння, досвід, цінності і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці»; а «компетенція – це суспільно визнаний рівень знань, умінь і навичок, ставень у певній сфері діяльності людини».

Разом із тим бачимо різні трактування означених понять у наукових дослідженнях. Р. Бояцис визначає компетентність як здатність людини поводити себе в такий спосіб, який задовольняє вимоги роботи в певному організаційному середовищі, що, своєю чергою, є необхідною умовою досягнення бажаних результатів (Бояцис, 2008).

На думку Г. Селевка, компетенція – готовність суб'єкта ефективно організувати внутрішні і зовнішні ресурси для постановки і досягнення мети (Селевко, 2006). Під внутрішніми ресурсами розуміються знання, вміння, навички, надпредметні вміння, компетентності (способи діяльності, психологічні особливості, цінності). Компетентності – якості, придбані через проживання ситуацій, рефлексію досвіду. Поняття «компетенція», вважає Г. Селевко, застосовується для

позначення результату освіти, який виражається у підготовленості випускника, рівні володіння випускником методами, засобами діяльності для виконання поставленого завдання, певному рівні вмінь та навичок, який дає змогу досягти поставлену мету. Тоді як «компетентність» використовується скоріше для того, щоб визначити міру опанування певних якостей, властивостей.

А. Хуторський доводить, що компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією, яка містить її особистісне ставлення до неї й предмета діяльності. Компетенція – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), що задаються стосовно певного кола предметів чи процесів і необхідні для якісної продуктивної діяльності (Хуторський, 2003).

І. Бех трактує компетентність як досвідченість суб'єкта в певній галузі, як здатність людини мобілізувати свої сили для успішної реалізації задуманого в конкретній сфері діяльності (Бех, 2009). Він наголошує, що під час визначення сутності компетентності треба робити наголос саме на досвідченості, а не на обізнаності.

М. Головань указує, що компетенція – це певна норма, досягнення якої може свідчити про можливість правильного розв'язання якого-небудь завдання, а компетентність – це оцінка досягнення (або недосягнення) цієї норми (Головань, 2017). О. Овчарук, О. Пометун визначають компетентність як інтегративну якість особистості, що ґрунтується на взаємозв'язку її теоретичних знань, практичних умінь і навичок, мотивації, особистісних якостей та зумовлює готовність людини до виконання певної діяльності незалежно від проблеми (Овчарук, 2004; Пометун, 2005). Окрім того, О. Пометун зауважує, що, даючи характеристику сутнісним ознакам компетенції особистості, необхідно враховувати, що вони: постійно змінюються (залежно від змін, що відбуваються у суспільстві); орієнтуються на майбутнє (уміння організувати свою навчальну діяльність, спираючись на власні можливості); мають діяльнісний характер узагальнення вмінь у поєднанні з предметними вміннями і знаннями в конкретних ситуаціях; пов'язані з мотивацією на безперервну самоосвітню діяльність (Пометун, 2005: 66).

І. Гришина стверджує, що компетентність являє собою сукупність психолого-фізичних та інтелектуальних властивостей людини, які дають їй змогу приймати самостійні рішення та нести за них відповідальність, ефективно вирішувати поставлені завдання (Гришина, 2002). П. Щербань тлумачить компетентність як рівень освіти

й життєвого досвіду розвиненості індивідуальних здібностей і якостей, сформованості прагнення до самоосвіти, самовдосконалення (Щербань, 1998).

Важливо зрозуміти, що у формуванні компетентності особистості на різних етапах її навчання допоможуть державні стандарти. Сьогодні затверджений та введений у дію Державний стандарт початкової загальної освіти (2018), в якому визначено основні компетентності, які формуються у молодших школярів, однією з яких є інформаційно-комунікаційна.

М. Головань, досліджуючи інформативну компетентність, визначає її як інтегративне утворення особистості, яке поєднує у собі інформативні знання, вміння використовувати наявні знання для розв'язання прикладних завдань, навички використання комп'ютера та інформаційно-комунікаційних технологій, здатності представляти повідомлення і дані у зрозумілій для всіх формі і виявляється у прагненні, здатності й готовності до ефективного використання знань і вмінь та застосування сучасних засобів інформаційних та комп'ютерних технологій для розв'язання завдань у професійній діяльності, повсякденному житті, усвідомлюючи при цьому значущість параметру і результату діяльності (Головань, 2013). Інформативна компетентність характеризує ступінь освоєння компетенцій у галузі інформатики, необхідних для діяльності в інформаційному просторі. Набуття компетенцій, на думку науковця, відбувається поетапно, поступово у процесі діяльності, тому рівень компетентності особистості на різних етапах навчання буде різним.

Інформаційно-комунікаційна компетентність у Державному стандарті початкової загальної освіти визначається як здатність учня використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань. Вона передбачає, що учень здатний орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти й оперувати інформацією, а також уміє добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися різноманітною довідковою літературою. Інформаційно-комунікаційна компетентність є і ключовою, і водночас предметною для курсу «Сходинки до інформатики». Як ключова вона передбачає впевнене та критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій та відповідних засобів для навчання, відпочинку та спілкування. У контексті початкового навчання предметна ІКТ-компетентність розглядається як здатність учня актуалізувати, відбирати, інтегрувати й застосовувати в кон-

кретній життєвій або навчальній ситуації, у тому числі проблемній, набуті знання, уміння, навички, способи діяльності щодо використання ІКТ. Предметна ІКТ-компетентність учнів виявляється у таких ознаках: здатність раціонально використовувати комп'ютер і комп'ютерні засоби для розв'язування завдань, пов'язаних з опрацюванням даних, їх пошуком, зберіганням, поданням і передаванням; готовність вирішувати інформаційні проблеми шляхом застосування засобів ІКТ та алгоритмів виконання завдань; здатність співпрацювати за допомогою засобів ІКТ для виконання комплексних завдань; уміння безпечно працювати з комунікаційними системами (Державний стандарт початкової освіти, 2020).

Формування інформаційно-комунікативної компетентності (ІКТ) учнів, зміст якої є інтегративним, відбувається у результаті застосування під час вивчення всіх предметів навчального плану на основі діяльнісного підходу. Навчальними програмами передбачено внесок кожного навчального предмета у формування зазначеної компетентності. Школярі зі сформованою інформаційно-комунікаційною компетентністю сприймають знання, інформацію як джерело життєвої компетентності. Вони вміють спостерігати, критично мислити, аналізувати, використовувати отриману інформацію в різних ситуаціях; охоче виконують творчі, презентаційні роботи; уміють як співпрацювати в групах і парах, так і самостійно організовувати свою роботу; успішно опановують зміст інших навчальних програм відповідно до вимог Державного стандарту загальної початкової освіти; самостійно використовують Інтернет-ресурси (Державний стандарт початкової освіти, 2020).

ІК-компетентність лежить у межах категорії «інтерактивне використання засобів», де вирізняються такі ключові компетентності: здатність інтерактивно застосовувати мову, символіку, тексти; здатність використовувати знання (інформаційна грамотність); здатність застосовувати (нові) інтерактивні технології.

Висновки. Таким чином, різноманітність підходів до трактування основних означених понять у наукових досліджень беззаперечно доводить її актуальність. Вони визначають та окреслюють перспективу подальших наукових досліджень, яку вбачаємо в обґрунтуванні структурних елементів інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкової школи та розробленні технології підготовки майбутніх учителів початкової школи до її формування в умовах Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анфисова С. Е. Компетентностно-ориентированный подход к образованию. *Проблемы дошкольного образования на современном этапе*. Тольятти : Развитие через образование, 2004. С. 12–18.
2. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 26–31.
3. Бояцис Р. Компетентный менеджер. Модель эффективной работы / пер. с англ. Москва : Hippo Publishing Ltd, 2008. 352 с.
4. Головань М. С. Інформатичні компетентності чи інформативна компетентність? *Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики*. 2013. Вип. XI. Т. 3. С. 52–62.
5. Гришина И. В. Профессиональная компетентность руководителя школы как объект исследования : монография. Санкт-Петербург, 2002. 232 с.
6. Державний стандарт початкової освіти : Постанова КМУ від 21.02.2020 № 87). URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
7. Енциклопедія освіти АПН України / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.
8. Зеер Э., Сыманюк Э. Компетентностный подход к модернизации профессионального образования. *Высшее образование в России*. 2005. № 4. С. 23–30.
9. Ковальова О. А. Психологічні особливості розвитку соціально-комунікативної компетентності вчителів : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07 ; Інститут обдарованої дитини НАПН України. Переяслав-Хмельницький, 2018. 203 с. URL: https://phdpu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Diss_Kovaliova.pdf.
10. Корнят В. С., Субашкевич І. Р. Дослідження особливостей комунікативної компетентності сучасного вчителя. *New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters* : collective monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2021. P. 228–242.
11. Спенсер Лайл М., Спенсер Сайн М.Л. Компетенции на работе / пер. с англ. Москва : HIPPO, 2005. 384 с. URL: <https://www.interpipe.biz/upload/books/files/.pdf>.
12. Лебедев О. Е. Компетентностный подход в образовании. *Школьные технологии*. 2004. № 5. С. 3–12.
13. Луговий В. І. Проблема понятійно-категоріального апарату педагогічної науки. *Педагогічна і психологічна науки в Україні*. 2007. Т. 1. 359 с.
14. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільності. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики* / за ред. О. В. Овчарук. Київ, 2004. С. 5–14.
15. Пометун О. І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. № 1. С. 65–69.
16. Про освіту : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
17. Родигіна І. В. Інноваційний потенціал компетентнісного підходу в освіті. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 423–426. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_5_98.
18. Селевко Г. Компетентности и их классификация. *Народное образование*. 2004. № 4. С. 138–143.
19. Скрипник Н. Формування наукової мовленнєвої компетентності під час підготовки майбутніх учителів-філологів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27. Т. 4. С. 224–228. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_4/38.pdf.
20. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*. 2003. № 2. С. 58–64.
21. Щербань П. М. Мистецтво управління – це передусім бути чесним. *Освіта і управління*. 1998. № 4. Т. 2. С. 83–90.
22. Jean A. King A professional grounding and history of the development and formal use of evaluator competencies. *The Canadian Journal of Program Evaluation*. 2014. Vol. 28. № 3 P. 1–28.
23. McClelland D. C. Testing for Competence Rather Than for «Intelligence». *Am. Psychol.* 1973. Vol. 28. Jan. P. 1–14.
24. White R. W. Motivation Reconsidered: the Concept of Competence. *Psychological Review*. 1959. Vol. 66. № 5. P. 297–332.

REFERENCES

1. Anfysova S. E. Kompetentnostno-oryentirovaniy podkhod k obrazovaniyu. Problemy doshkolnoho obrazovaniya na sovremennom etape [Competence-based approach to education] Toliatty: Yzd-vo Fond «Razvytye cherez obrazovanye, 2004. P. 12–18. [in Russian].
2. Bekh I. D. Teoretyko-prykladnyi sens kompetentnisnogo pidkhotu v pedahohitsi. [Theoretical and applied meaning of the competence approach in pedagogy] Pedahohika i psykhohohiia. 2009. №2. P. 26–31. [in Ukrainian].
3. Boiatsys R. Kompetentnyi menedzher. Model efektyvnoi raboty [Competent manager. Effective work model]: per. s anhl. Moskva: Hippo Publishing Ltd, 2008. 352 p. [in Russian].
4. Holovan M. S. Informatychni kompetentnosti chy informatyvna kompetentnist? [Information competences or informative competence] Teoriia ta metodyka navchannia matematyky, fizyky, informatyky: zbirnyk naukovykh prats. Vypusk XI: Kryvyi Rih. 2013. T. 3. P. 52–62. [in Ukrainian].
5. Hryshyna Y. V. Professionalnaia kompetentnost rukovodytelia shkoly kak objekt yssleovaniya [Professional competence of a school leader as an object of research]. Monohrfyia. Spb. 2002. 232 p. [in Russian].

6. Derzhavnyi standart pochatkovoï osvity. [State standard of primary education.] (Zatverdzhenyi Postanovoiu KMU 21.02.2020 r, №87). [in Ukrainian].
7. Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education] APN Ukrainy; holov, red. V. H. Kremen; [zast. holov, red. O. Ya. Savchenko, V. P. Andrushchenko; vidp. nauk. sekr. S.O. Sysoieva]. Kyiv. 2008. 1040 p. [in Ukrainian].
8. Zeer E., Symanjuk E. Kompetentnostnyj podkhod k modernyzacyyi professyonal'nogho obrazovanyja. [Competence-based approach to the modernization of vocational education]. Vysshee obrazovanye v Rossyy. 2005. №4. P. 23–30. [in Russian].
9. Kovalova O. A. Psykholohichni osoblyvosti rozvytku sotsialno-komunikatyvnoi kompetentnosti vchyteliv [Psychological features of the development of social and communicative competence of teachers]; dys. ... kand. psykhn. nauk: 19.00.07 / Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy. Pereiaslav-Khmelnytskyi, 2018. 203 p. [in Ukrainian].
10. Korniat V. S., Subashkevych I.R. Doslidzhennia osoblyvosti komunikatyvnoi kompetentnosti suchasnoho vchytelia. [Research of features of communicative competence of the modern teacher] New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters : Collective monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing». 2021. P. 228–242. [in Ukrainian].
11. Lajl M. Spenser y Sajm M. L. Spenser. Kompetencyy na rabote. [Competencies at work] Per. s angh. M. : NIRRO, 2005. 384 p. [in Russian].
12. Lebedev O. E. Kompetentnostnyj podkhod v obrazovanyy. [Competence approach in education] Shkolnyje tekhnologyy. 2004. №5. P. 3–12. [in Russian].
13. Luhovyi V. I. Problema poniatiino-katehoriialnogo aparatu pedahohichnoi nauky. Pedahohichna i psykholohichna nauky v Ukraini [The problem of the conceptual and categorical apparatus of pedagogical science]; zb. nauk. pr. do 15-richchia NAPN Ukrainy. T. 1. Teoriia ta istoriia pedahohiky. Kyiv: Pedahoh. dumka, 2007. 359 p. [in Ukrainian].
14. Ovcharuk O. V. Rozvytok kompetentnisnogo pidkhodu: stratehichni oriientyry mizhnarodnoi spilnosti [Development of a competency approach: strategic guidelines of the international community]. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasniï osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy: biblioteka z osvitoï polityky / za red. O. V. Ovcharuk. Kyiv. 2004. P. 5–14. [in Ukrainian].
15. Pometun O. I. Kompetentnisnyi pidkhid – naivazhlyvishyi oriientyr rozvytku suchasnoi osvity. [Competence approach is the most important guideline for the development of modern education] Ridna shkola. 2005. №1. P. 65–69. [in Ukrainian].
16. Pro osvitu. [About education] Zakon Ukrainy. [in Ukrainian].
17. Rodyhina I. V. Innovatsiinyi potentsial kompetentnisnogo pikhou v osviti. [Innovative potential of competence approach in education.] Molodyi vchenyi. 2017. №5. P. 423–426. [in Ukrainian].
18. Selevko H. Kompetentnosty i ykh klasyfikatsiya. [Competencies and their classification] Narodnoe obrazovanye. 2004. №4. P. 138–143. [in Russian].
19. Skrypnyk N. Formuvannia naukovoï movlennievoï kompetentnosti pid chas pidhotovky maibutnikh uchyteliv-filolohiv. [Formation of scientific speech competence during the training of future teachers of philology] Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Vyp 27. T. 4. 2020. P. 224–228. [in Ukrainian].
20. Khutorskoi A. V. Kliuchevye kompetentsyy kak komponent lychnostno oryentirovannoi paradyhmy obrazovanyia. [Key competencies as a component of a personality-oriented education paradigm] Narodnoe obrazovanye. 2003. № 2. P. 58–64. [in Russian].
21. Shcherban P. M. Mystetstvo upravlinnia – tse peredusim buty chesnym. [The art of management is first and foremost to be honest]. Osvita i upravlinnia. 1998. №4. T. 2. P. 83–90. [in Ukrainian].
22. Jean A. King A professional grounding and history of the development and formal use of evaluator competencies. The Canadian Journal of Program Evaluation. 2014. Vol. 28, №3 P. 1–28. [in English]
23. McClelland D. C. Testing for Competence Rather Than for «Intelligence». Am. Psychol. 1973. Vol. 28. Jan. P. 1–14. [in English]
24. White R.W. Motivation Reconsidered: the Concept of Competence. Psychol. Rev. 1959. Vol. 66, № 5. P. 297– 332. [in English].